

L'oreneta ha estat suscitada l'atenció de científics i escriptors des de fa temps.

La reina de les bestioles de ploma

Si hi ha un ocell que mantingui una relació especial amb les persones és l'oreneta, un vincle immediat que tenim amb la natura. El projecte Orenetes, de la Fundació Territori i Paisatge de Caixa Catalunya, per estrènyer aquest vincle, convida tothom a censar l'oreneta cuablanca i fins i tot a proporcionar-li niu.

No és pas estrany que aquest moixó sigui especialment popular entre els humans. Com assenyala Joaquim Maluquer al llibre imprescindible *Els ocells de les terres catalanes*, “endebades en cercariem d'altres que exerceixin un paper tan sobresortint en les cançons i en les rondalles del país. Aquesta amor és ben justificada, car s'adreça a un moixó casolà que, com a presagi del bon temps, cada any, torna fidel a niar sota els teulats de les nostres cases; acompanya els treballs del pagès amb els seus alegres xiscles i les seves giragonses i volades

entorn del mas, i contribueix a salvar les collites tot netejant els camps d'insectes nocius”. Josep Maria de Segarra, a *Els ocells amics*, també li ret homenatge: “L'oreneta sembla que pensi i tingui més cap que moltes persones. I, com a graciosa i plena de qualitats, és la reina de totes les bestioles de ploma.”

Així doncs, no és estrany que l'oreneta cuablanca (*Delichon urbicum*) esdevingui el protagonista del projecte Orenetes, en què persones d'arreu del territori, sense preparació prèvia, efectuen un cens de la població de l'espècie al país, per tal de saber-ne les

variacions de població, detectar-ne els requeriments ecològics i, per damunt de tot, enfortir el lligam de les persones amb els ocells.

És el segon any en què es duu a terme aquest projecte i s'hi arriba amb bones perspectives, després de l'èxit de l'any passat, en què, gràcies a la col·laboració de 629 persones, es van completar 174 censos, amb un abast de 164 municipis catalans (el 17,3% dels pobles i ciutats) i amb 37.927 nius d'oreneta cuablanca comptabilitzats.

Dos vessants. Anna Dalmau, que coordina el projecte Orenetes des de l'Institut Català d'Ornitologia (ICO), en remarca el doble vessant. D'una banda, “hi ha un estudi científic, per a censar i cartografiar la població actual d'orenetes, i començar a esbrinar tendències sobre la seva evolució”. En aquest apartat, eminentment científic, “s'exploten les condicions de bioindicador d'una espècie bandera com aquesta, que per les seves variacions de població ens pot oferir informació valuosa, per exemple, de la qualitat de l'aire que respirem”. Però no és pas

menys important el vessant educatiu: “és el que més valora la fundació, que volia posar a l’abast de tota la població un projecte d’ornitologia, i per això ha utilitzat una espècie simpàtica, una espècie bandera perfecta per a dinamitzar un projecte d’educació ambiental que, a la primera edició, a banda d’obtenir un nombre notable de col·laboradors, es va aconseguir que procedissin de col·lectius molt diversos: alumnes de primària i secundària, grups de natura, excursionistes, associacions de veïns, famílies, professors d’escola i d’universitat, ornitòlegs, jubilats, etc.”. Aquesta heterogeneïtat és la que va fer reeixir la primera edició del projecte Orenetes, “en què es van superar les expectatives. Cal pensar que cap projecte de camp de l’ICO no havia assolit una acollida tan entusiàstica”. A més a més, a diferència dels projectes engegats per aquesta organització conservacionista, com els d’anellament, aquest no anava adreçat als iniciats en ornitologia i, en canvi, “ha aconseguit que persones que no tenien cap coneixement sobre els ocells hagin arribat a l’ornitologia”. Amb tot, cal no negligir la importància de les dades recollides. Fins ara, els ornitòlegs analitzaven l’espècie amb la informació que apareixia a l’*Atlas d’Ocells Nidificants de Catalunya*, amb una fiabilitat del 70%. Ara, amb la tasca censal del projecte Orenetes aquest nivell ja arriba al 90%. És interessant de recordar que el primer assaig d’anellament d’ocells de la història de l’ornitologia va tenir lloc l’any 1907 a Vilabertran (Alt Empordà), quan es va deixar anar una oreneta cuablanca amb un tubet de suro lligat al coll, dins el qual hi havia un tros d’un programa de ball amb la llegenda següent: “A can Lluís Albert som passat l’estiu. Vilabertran, 25 d’agost de 1907.” L’ocell va volar nou mesos amb el tub, fins que fou capturat el maig del 1908 a Suïssa.

Certa davallada. Segons les estimacions actuals, a Catalunya hi nien entre 137.000 i 204.000 parelles d’orenetes cuablanca, i en aquests darrers temps, com afirma Anna Dalmau, “s’ha detectat que la població ha tingut una certa davallada, associada a la davallada de l’activitat agrícola”. Així mateix, s’ha observat que els moixons es concentren a llocs pròxims a les fonts d’aliments i

Al projecte Orenetes, de la Fundació Territori i Paisatge, hi participen col·lectius ben diversos, com ara alumnes de primària i secundària.

del fang que hauran de fer servir per construir el niu. I, segons Dalmau, “ja no es veuen tant al centre de les ciutats grans, sinó més aviat a la perifèria”.

L’any passat es van recollir dades de 164 municipis, amb una incidència especial a les comarques tarragonines. Els objectius del projecte Orenetes per a enguany són prou ambiciosos: guanyar un 30% de participació ciutadana i aplegar dades de 200 municipis, de totes les comarques catalanes. Una de les novetats d’enguany és que s’han distribuït nius artificials entre els participants en el projecte, perquè els puguin col·locar a l’ampit del balcó. Amb aquesta iniciativa, “volem observar si pot servir de mesura de conservació, d’estímul perquè en creixi la població”.

No és tan lleugera, però és més sociable. També coneguda per *oreneteta de finestra*, Josep Maria de Segarra considera que “és tan graciosa com l’altra, una mica més petita, més ensopeïda, i potser no és tan lleugera volant, però potser és més sociable: el niu el fa sempre en companyia d’altres parelles”. Amb un pes de 15 a 20 grams, de color negre i les parts inferiors i el carpó blancs, l’oreneteta cuablanca és una espècie migradora que passa l’estiu a casa nostra, mentre que a l’hivern cerca el clima benigne de l’Àfrica subsahariana. Arriba a partir de la segona quinzena de març i en podem

veure exemplars fins a final d’octubre. Cria a l’interior dels nius urbans, a les façanes dels edificis, però també a cingleres i penya-segats, si s’estima més de viure a muntanya. Pot dedicar una setmana a carregar fang per construir el niu. S’alimenta d’insectes que captura al vol. Anna Dalmau considera que haver elegit l’oreneteta per a un projecte d’educació ambiental com aquest “és un encert, perquè es tracta d’una espècie molt propera, amb el niu ben a prop nostre, i que ens ha acostumat a despertar-nos amb el seu cant. Fins i tot ens permet d’atansar-nos a veure els pollets”. Certament, el cant de l’oreneteta forma part del paisatge sentimental de molta gent. Tornem a *Els ocells amics*: “Aquells bons dies de primavera, quan encara és ben fosc i tot just comença a clarejar a la ratlla de l’horitzó, i veu primer una faixa de color de perla, que es va emblavint i després es va enrosant, les orenetes es desperten i comencen a xisclar. Els altres ocells encara dormen; tot és silenci i tranquil·litat; les eines del camp es veuen amb prou feines; dels estables surt un baf de repòs; i les orenetes deixen el niu, i comencen a deixar-se anar amb aquella gràcia, i ara es freguen pel rec i es renten la cara i les ales, i s’espolsen més fresques i més contentes encara, i vinga voltar i despertar tothom.”

Jordi Garriga